

JUHÁSZ ELŐD
Zeneközelben 2.

*Beszélgetések egy rádióműsor
nem muzsikus kiválóságaival*

NAP KIADÓ

SZINETÁR MIKLÓS

„Kodálynak az is nagyszerű tulajdonsága volt, amit én példaként vettem, hogy attól, hogy valaki valami más, azt még tolerálni kell és lehet.”

Majd két évtizedig ilyen-olyan beosztásban a nagyfőnököm volt a televízióban. Aki – nem titkolta – szimpatizált a *Zenebutik* koncepciójával. Dicsérően hangoztatta annak újszerű televíziószerűségét, ám most, rádiós beszélgetésünkben természetesen más témákra koncentrálnunk.

Több száz színház-, opera- és televíziós rendezésének, pedagógiai, írói és számtalan egyéb, értékes „nyomot hagyó” tevékenységének méltatása itt nem volt feladatunk, de az igen, hogy több mindenről spontán véleményét kérjük ebben az élő adásban.

– *Hölgyeim és uraim, szeretettel köszöntjük önöket és az önök nevében is Szinetár Miklóst – bocsássonak meg, amiért nem sorolom fel vendégeink összes titulását, kitiintetését. A napokban ünnepeltek nyolcvanadik születésnapodat, Isten éltesse!*

– Köszönöm szépen.

– *Amikor erre a beszélgetésre készültem, megnéztem, mikor volt az első és mikor volt az utolsó hosszabb interjúnk. A legelső egy hetilap részére készült 79-ben, 35 éve!*

– Tehát tegnap.

– *Bizony, abszolút „tegnap”. És tudod, mi az érdekes? Hogy ugyanolyan gondolatok voltak benne, amelyeket máig hangsúlyozol, úgy tűnhet, évtizedek alatt stagnáltunk. Aligha, hiszen sok minden változott, pláne zenei, színházi területen, részben neked köszönhetően.*

– Nézd, a dolgok változnak is, meg nem is. Ez egy nagyon fura dolog, az élet arról szól, hogy körülöttem minden megváltozik, meg mégsem. Mondok erre egy példát: most fogom ősszel rendezni Veszprémben Euripidész *Iphigeneia Auliszban* című darabját. Ez egy kettőezer-ötszáz éves dráma. Kettőezer-ötszáz év óta minden megváltozott. Maga a színház is, ahogy akkor játszottak, meg ma, de a körülöttünk levő világ a zsebtelefonnal, a televízióval, az egész világunk teljesen más. De az ember nagyon keveset változott.

– *Márpedig a dráma mindig az emberről szól.*

– Az emberről szól, és abban az emberi viselkedések megnyilvánulásairól. Egyik kedvenc jelenetem, hogy Agamemnón, az egyesült görög hadak fővezére, őt választották meg, hogy vezesse a háborút Trója ellen. És a testvére, Menelaosz, akinek a feleségéért, a szép Helénéért folyik a háború, szemrehányást tesz neki, hogy nem indul elég gyorsan a hadakkal, nem akarja föláldozni a lányát satöbbi, satöbbi. De nem ezt akarom elmondani, hanem, hogy mit mond Menelaosz Agamemnónnak. Azt mondja, hogy „Ide figyelj! Nagyon vágytál te arra, hogy a hadnak a fővezére légy. Ameddig nem voltál az, addig nyitva volt a sátrad mindenki előtt, bárki bejöhetett hozzád, mindenkinek kerested a barátságát. Amióta te vagy a vezér, nem lehet megtalálni, mindenki elől eltitkolod magad, letagadod magad, egész más vagy, mint régen.” Kétezer-ötszáz éve.

– *Ellenpélda: emlékszem, hiszen jómagam 21 évig dolgoztam a Magyar Televízióban, és azalatt több mint tíz, vagy nem tudom pontosan hány évig ilyen-olyan magas beosztásban a nagyfőnök voltál ott, és mindig egy nap alatt be lehetett hozzád jutni.*

– Igen, én ezt mindig mondom a mostani különféle vezetőknek, hogy mi mindannyian állami alkalmazottak vagyunk, tehát a nép pénzén élünk. Az a kutya kötelességünk, az a dolgunk, hogy ha keresnek,

akkor meg lehessen minket találni. Akit nem lehet megtalálni, az nem vezető, márpedig sajnos ma nagyon sok olyan van.

– *És ami még érdekes volt és valamelyik beszélgetésünkben el is mondtad, az Operára vonatkoztattad, hogy ott a dráma este legyen, mármint az opera-előadáson, ne előtte.*

– Igen. Én azt is mondtam egyszer, hogy biztos, akik most itt dolgoznak és nem művészek, azoknál én hiányérzetet okozok. Mert ha napközben nagy drámák vannak, az igazgató ordít, a drámai szoprán a földre veti magát, hisztérikus jelenetek vannak, ki kell hívni a mentőt, hát akkor van mit mesélni otthon, meg van mit mesélni nyugdíjasként, hogy micsoda nagy jelenetek voltak! Na, én ezeket utáltam, én ezeket kerültem, én azt mondtam, hogy imádom a drámát, de csak este az előadáson. De nappal nem akarok drámát. Volt egyszer egy nagyon jeles igazgató az Operaházban, aki azt mondta, hogy az opera, az éjjel-nappal dráma. Délelőtt a próbán is, de én ebben nem hittem. Nagyon kevés olyan művész van, aki szereti azt, ha az energiáit már nappal fel kell használnia, és nem tartogathatja estére.

– *Azt hiszem, az volt jellemző, hogy olyan légkör vett téged körül, akár a Televízióban, akár az Operában és gondolom a színházakban ugyanúgy, tehát olyan légkör, ami emberi. Nagyon emberközeli, tehát nem úgy hatsz az emberekre, hogy gátolnád őket, és ez nem kis dolog.*

– Hogy mondjam? Igyekszem. Hogy aztán milyen a légkör, azt nem tudom, azt nektek kell megítélni, akikkel együtt dolgoztunk, azoknak, akikkel együtt töltöttem az éveket. Én mindig arra törekedtem, hogy amikor dolgozunk, a dolgról legyen szó, és ne arról, hogy kinek van igaza, és senki ne akarjon győzni, senki ne érezze magát vesztesnek, a dolgról legyen szó. Tehát nagyon primitíven lefordítva, ha egy adott színpadi jelenetben én mint rendező azt mondom valakinek, hogy „te, itt ez a jelenet legyen egy kicsit gyorsabb”, ő meg úgy gondolja, hogy ez akkor igazabb, hogyha lassú, akkor az én megítélésem szerint nem az a fontos, hogy kinek van igaza. Teljesen mindegy, hogy nekem van igazam, vagy neki, nem az a fontos, hogy én bebizonyítsam, hogy de az történik, amit a rendező akar, nem az a fontos, hogy ő bebizonyít-

sa, hogy a színészt nem lehet megtörni, egy a fontos, hogy mi a jobb? Gyorsan vagy lassan, a dologról legyen szó.

– *A közönség számára.*

– Igen, mi az, ami jobban megfelel a darabnak, a közönségnek. A presztízszünket hagyjuk a ruhatárban.

– *Mindegyik darabról emlékszel, hogy kik játszottak benne, hány éve van műsoron, vagy mikor volt utoljára műsoron?*

– Föl van írva pontosan, mert vezeték egy listát. Az összes rendezésem listáján a 183.-nál tartok.

– *Beleértve a televíziós rendezéseket is?*

– Beleértve a televíziót, film, színház, szabadtér. És ebben nagyon sok minden van, és sok ország is. Moszkva, Szentpétervár, Helsinki, Berlin, München, Münster, Genova, Amerikában Salt Lake City, még Új-Zéland is van, ott rendeztem a *Turandotot*. És a darabjaimmal járunk Japánban, Oroszországban, szóval sokfelé, ezt mind fejben tartani, azért erre nem vállalkozom.

– *Legfrissebb rendezésed a Tannhäuser.*

– Igen, most aktuális, mert szerdától megy újra, és én nagyon szeretem, ez az egyik legkedvesebb darabom. A gondolatai, a mondandója és a zenéje is.

– *Régen mindig a rövid balettváltozattal láttuk az Operában.*

– Igen, de most a teljes balettváltozattal megy, ami nagyon gazdag, szeniális zene. Tényleg, tudod, ez olyan fura dolog, hogy ülök a próbán – ma is próbáról jöttem ide, *Tannhäuser*-próbáról –, és egy idő után teljesen elragad a zene, meg elragad a darab, és átalakulok nézővé, hallgatóvá.

– *Szerintem ez ideális!*

– Én annyira szeretem ezt! Nézd, ifjúságomban, 15-16 éves koromban az Operaház harmadik emeletének, oldal második sorában egy oszlop mellett állva, ahonnan még valamit lehetett látni, minden este ott voltam, és ott tanultam meg a repertoárt. A *Tannhäuser*t ott élveztem először behunyttal szemmel. Hát most már nem behunyttal szemmel, mert a rendezője vagyok.

– *Elárulhatjuk, hogy egy ideig, az említett korban, tizenvalahány évesen, karmester is szerettél volna lenni.*

– Igen, igen, máig is tulajdonképpen.

– *De hát most is karmester vagy, mert egy rendező valójában az.*

– De az más! Mert még ma is úgy hirtelen belül elkezdem dirigálni.

– *Nemcsak belül! Amikor a Denevér-nyitányt hallgattuk, akkor a kezded is megindult. Nem tudunk kibújni magunkból, ami nagyon jó.*

– Nem, ez egy nagy szerelem. Én annak idején operaigazgató koromban minden évben bemutattam egy új eredeti darabot, és nagyon pártoltam az új darabokat. De ez a huszadik századi zene, ez, megmondom őszintén, nem áll olyan közel hozzám. Számomra azért az opera egy kicsit, csúnya szóval, kulináris élmény. Szóval a *Lohengrin*, vagy a *Tannhäuser*, azok nagyon veretes darabok.

– *Például a Turandot is a huszadik század terméke.*

– Igen, igen. Csak azt akarom mondani, hogy ezek az úgynevezett nehéz darabok számomra akkor élvezhetők, ha kijövök az utcára, és még egy órán keresztül bennem szólnak a dalok. Ha viszont semmi, csak a spekuláció, akkor... már az nem annyira az enyém. Nagyon becsülöm, és igazgatóként kötelességem pártolni, de mint néző nem veszek rá jegyet.

– *És ami talán a legfontosabb volt még a te idődben az Operában, és néha ezt manapság hiányolom, hogy az alap magyar művek: Erkel, Bartók, Kodály mindig műsoron legyenek.*

– Ez nálam tényleg alapszempontra volt. Ez az a mulatságos helyzet volt, hogy amikor én az Operába kerültem igazgatónak, előttem, egy igen nagy – hogy is fejezzem ki szépen magam? –, egy nagy nemzetiszínű vezetés volt, de Kodályt nem játszottak. Én hoztam vissza Kodályt, aki nekem tanárom, mesterem, példaképem.

– *Kaptál is tőle gratulációt.*

– Nem is akármilyen gratulációt! Nekem van egyedül egy Kodály-fényképem, amire a következő van ráírva: „Szinetár Miklósnak, a *Háry János* és a *Székelyfőnök* újra-alkotásáért köszönettel Kodály Zoltán”. Ilyen senkinek nincs. Én imádtam az ő muzsikáját, de ő is meg

volt elégedve az én *Háry*-filmmel, meg a *Székelyfonó*val. Bizony, a *Székelyfonó* is egyedülálló remekmű.

– *Ahol ugyanolyan emberi drámák bontakoznak ki...*

– Az a hetven perc, ami a *Székelyfonó*, az jó összefoglalása mindannak, ami emberi helyzet. Szerelem, barátság, búcsú, szakítás, árulás, szóval alaphelyzetek. Tehát minden. Van két példám, amit mindig mondani szoktam arra, hogy mi az, hogy nemzeti irodalom, és hogyan kell ennek a nemzetinek benne lennie a világáramlatokban. Hát az egyik – majd visszatérek mindjárt Kodályra – Petőfi Sándor, akit szintén imádkok. Van az a csodálatos verse, a *Négyökrös szekér*, amit mindig rosszul mondanak, mert röcögtesik, holott ez egy szatirikus vers, és abban van a következő sor: „kalmár-szellő”. Mi a csoda az a kalmár-szellő, mi az értelme ennek a magyar nyelvben? Miért kalmár a szellő? A kalmár szellő azért kalmár szellő, mert Petőfi Sándor Shakespeare-t is fordított, tudott angolul, és az angol trade-wind, az a kalmár szellő, és annak az angolban van értelme, ez a trade-wind vitte az angol hajókat Indiába, ide-oda, különböző gazdag árukért. Tehát Petőfi a népi versébe beépített egy angol szóképet, amit csak ő fordított így le.

Visszatérek Kodályra. Amikor a *Székelyfonót* rendeztem, azt mondta az Opera portása, hogy „itt volt a Kodály úr, és hagyott itt magának valamit”, és odaadott nekem egy kottát. Ez volt a *Te túl rózsám, te túl* című felejthetetlen, gyönyörű dal, magyar népdal. Na, a dologban a következő van, ezt Kodály akkor írta, amikor az akkori felesége, Kodály Emma meghalt. Ez egy halottbúcsúztató dal, megrendítően szép. Igen ám, de ezt Kodály úgy hangszerelte meg, hogy a *Te túl rózsám* magyar népdal alatt a zenekarban debussys harmóniák vannak. Merthogy Kodály Emma korábban Debussynek volt a barátnője. Na, ezt nevezem én komplexitásnak, ezt nevezem én igazi magyarságnak, amikor valaki kiássa ezt a csodálatos magyar népdalt, dramatikusan beépíti a *Székelyfonó*ba, és debussys harmóniákkal kíséri, ami egy személyes, privát üzenet is, de ami az egésztest is megemeli.

– *Egyébként Emma asszonynak saját művei is vannak, azokat biztosan ismered, és azok is Debussy-hatást mutatnak.*

– Hát hogyne, van egy zongoradarabja, az a címe, hogy *Esik a városban, Pleu dans la ville*, még ráadásul francia címe is van, nagyon szép és tehetséges zongoradarab.

– *És azt hiszem, hogy nem is csak Debussy nyitott számukra – most Kodályról és Emma asszonyról beszélek – a nagyvilág felé ablakot, kaput, akármit, hanem Kodály tanár úr is mindig nyitott volt arra, hogy az újat befogadja. Konkrét példát mondok: amikor Ford-ösztöndijjal kint voltam Amerikában, a hatvanas években, Kodály tanár úr előtte ezeket mondta nekem: „menjen el, látogassa a különböző új zenei műhelyeket, stúdiókat, és utána majd meséljen arról, hogy mi mindent hallott”. Tehát az a Kodály, akit ugye elparentálunk mint konzervatív, őskonzervatív, teljesen nyitott volt.*

– Nyitott, de még másképpen is, szintén lehet tőle tanulni. Ezt szoktam idézni, Nádasy Kálmánnal együtt hallottuk és hol Nádasy, hol én idéztem, de ez nagy példa. Társaság volt, és zenéről esett szó, valamilyen zeneműről, és Zerkovitz került szóba – elkezdtek szidni Zerkovitzot. És akkor Kodály azt mondta, hogy „Ne, ne szidják annyira ezt a Zerkovitzot, mert tudják, ez úgy van, hogy a zenének van egy nagy hajója, az megy a folyón. Azon a hajón Bach a kapitány, Beethoven az első kormányos, Mozart a nem tudom melyik tiszt, és lent, alul, a hajófenékben Zerkovitz egy közmatróz, aki mossa a padlót, de rajta van a hajón. Rajta van a zene hajóján. Azok a nagyon finom úriemberek, akik a parton mennek hatalmas Mercedesekben és írják a különböző előkelő zenéket, azok sokkal előkelőbbek, mint Zerkovitz, de nincsenek rajta a hajón!”.

– *De jó! Ezt a történetet még nem hallottam.*

– *Pedig nagy Kodály-történet!*

– *És ha én jól emlékszem, de idézni nem tudom, Kodály kedvelte Erkelt is, tehát az őt megelőző magyar hagyományt, a magyaros zenéket is.*

– Igen. És nagyon-nagyon becsülte, annak ellenére, hogy ő teljesen más úton járt. Én nagyon szeretem Erkelt, de ami Erkelnél egy vállalt, még egyszer mondom, nem lopott, hanem vállalt olaszos hatás, az Kodálynál nem jelenik meg. Nem véletlen, hogy Bartókkal együtt a gyűj-

tés, az eredetiség, a tiszta forrás került náluk előtérbe. Ez is nagyszerű tulajdonsága volt, amit én példaként vettem, hogy attól, hogy valaki valami más, azt még tolerálni kell és lehet. Volt nekem egy tanítványom, a maga módján zseniális, egész életében, rögtön a kezdetektől teljesen mást csinált, mint én valaha is, de éreztem, hogy borzasztóan tehetséges és zseniális, végig pártoltam, el is végezte a főiskolát, a mai napig nagyon jóban vagyunk egymással, ő a Kossuth-díjas Tarr Béla.

– *Milyen érdekes, ahogy itt a társműzsák találkoznak! Nálad meg pláne találkoznak, mert te csak úgy lazán említetted, hogy televíziós rendezések, filmrendezések, színházi rendezések, tehát ez egy iszonyatosan nagy mennyiség is a minőség mellett. Én olyat most nem fogok kérdezni, hogy ezek közül melyik a leg-leg-leg, ilyenről nem beszélgetünk, de arról igen, hogy a televízióban új műfajt teremtettek, itt a Tv Zenés Színházára gondolok.*

– Igen, arra vagyok talán a munkáim közül a legbüszkébb. Az egy unikális dolog volt. Egyébként a Tv Zenés Színházában a legfőbb motor a zseniális Bánki László volt.

– *Neki ez volt az élete.*

– Igen, de együtt csináltuk. Az, hogy ebben a Zenés Színházban tíz év alatt ötven, még egyszer mondom, ötven darab eredeti zenés televíziós filmet csináltunk, ilyen a világon nincs.

– *És a klasszikus művek feldolgozásai?*

– Ebben az ötvenben benne vannak, de saját magunk által megcsinálva. Tehát nem színházi közvetítések. Mi úgy mutattuk be a *Sevillai borbélyt*, az *Otellót*, a *Hunyadi Lászlót* és a *Szöktetés a szerájból*, hogy az nem egy színházból volt „leközvetítve”, hanem maga a televízió csinálta meg műteremben, stúdióban, szabadtéren. Még egyszer mondom, ötven produkció, hát az akkori világ televíziózása ránk tátotta a száját.

– *Rengeteg díjat is kaptatok.*

– Rengeteget. Ez egy nagy korszak volt, de hangsúlyozni szeretném, hogy ezek filmek voltak. Filmszerűek, televízióra. És azt nagyon fontosnak tartom elmondani, hogy például van a *Fidelio* filmem, azt nagyon szeretem, az egyik legkedvesebb filmem, sok mindenféle ki-

taláció van benne, és máig vállalom. Színházban soha az életben nem csinálnám úgy meg.

– *Hiszen az egy másik közeg.*

– Teljesen más lehetőség, és másként szólítja meg a nézőt. Teljesen másként. És arra vagyok nagyon büszke, hogy ebben a Zenés Színházban tényleg ötven olyan mű született, aminek túlnyomó többsége csak és kizárólag ott, a televízióban, vagy filmen tudott igazán megszólalni.

– *Említetted a Sevillai borbélyt, az, emlékszem, olyan felvétel volt, hogy a közönség, a nézők vagy hallgatók körben ültek, de meséld el inkább te!*

– Az egy nagy kísérlet volt, mert a zenés filmek általában úgynevezett playback technikával készülnek, ami azt jelenti, hogy előre fölveszik a zenét, és aztán, talán primitív kifejezéssel élve, az énekesek rátátognak. Ami tulajdonképpen nagyon jól is sikerülhet, azonban a playback hibái előjöhetnek, tehát hogy nem pontos a szájmozgás és a felvételnek nem tökéletes az összhangja, továbbá valami nem mindig az igazi. *A sevillai borbély* azért unikális, mert ez élő zenével készült el.

– *Fischer Iván vezényelt, ha jól emlékszem.*

– Fischer Ádám dirigálta, Fischer Iván a *Szöktetés a szerájból*t dirigálta, szintén élőben.

– *És hát a legnagyobb akkori operaművészek énekeltek.*

– Igen. Melis György, Gregor József, Berkes János.

– *Vagy Simándy a...*

– Igen, az az *Éjszakai repülés* volt. Az egy modern darab, az volt a legelső. Még fekete-fehérben készült, és ma már a kópia elég kopott, de ezzel együtt vállalható, mert Simándy, Radnay, Házy Erzsébet énekeltek benne.

– *Nem szeretnék provokálni, de meg kell kérdezni, hogy ezek a darabok – véleményem szerint is remekművek – miért alszanak valahol, valamelyik archívum mélyén?*

– Nem tudom, a műsort nem én szerkesztem a televízióban.

– *De biztos, hogy a mai generációk érdeklődését is felkeltené.*

– Biztos, mert fogalmuk sincs, hogy ezek egyáltalán léteznek. Sőt, van egy olyan része is az opera iránt érdeklődőknek, akik az Operában

mindenáron valami „modernet” akarnak kapni. Ha ezeket megnéznék, akkor azért elég sok korszerű dolgot láthatnának.

– *Abszolút! Ezekre én nagyon jól emlékszem, mert részben akkor készültek, amikor én is ott dolgoztam, igaz, hogy más területen, de az valóban csoda volt, hogy mennyi új magyar mű is született, mondjuk, Lendvai Kamillótól kezdve.*

– Egész Székely Endréig, hogyne. Én abban mindig őszintén hittem, akárhol dolgoztam, hogy a magyar műveket pártolni kell. Egyszerűen azért, mert ha nem születik új mű, akkor semmi nem fog születni. Én mindig abban bízom és bíztam, hogy időnként remek darabok is születtek a huszadik században, például Petrovics *C'est la guerre*-je.

– *Azt is megcsináltátok.*

– Igen, meg Szokolaynak a *Vérnásza*. Vagy a *Tragédiából* készült Ránki-opera, hát ezek azért a maguk módján remekművek. És még hattottak is. Hát a *C'est la guerre*-t azt újra vissza tudtuk hozni és tudtuk játszani még évekig. Szokolaynak a *Vérnásza* bejárta a világot, Hollandiában is voltunk vele, és igen sikeres volt.

– *Ha jól emlékszem, talán két vagy három éve láttam utoljára az Operában. Kovalik Balázs rendezte.*

– Kovalik Balázs, aki ezt teljesen átformálta Szokolay egyetértésével, és nagyon hatásos, nagyon jó előadás volt.

– *Igen, az egyik legeredetibb rendezése.*

– A *Vérnászt* eredetileg még Mikó András mutatta be, ez egy átváltoztatott verzió volt, de ugyanolyan erőteljes, és a zene lényege megvolt benne.

– *Szóval valahogy a folyamatosság, vagy a folytonosság, az, most az operánál maradva, nagyon fontos. Hiszen említetted, hogy a Tannhäuser hány éve megy gyakorlatilag ugyanolyan díszletek között, hasonló rendezésben. De mondhatok olyan példákat is, és neked mint operagazgatónak mondhatom, hogy Nádasdy-díszleteket is láthatunk még itt, meg Oláh Gusztávé.*

– Hát egy van, ez egy muzeális darab, a múlt század harmincas éveiből. Ma már egy ilyen díszletet nem igazán tudunk, tudnak megcsinálni. A *Bohéméletben* a mai napig a harmadik felvonásban rituálisan

fölmegy a függöny, és látható ez a párizsi külvárosi utca a ködben és az olyan gyönyörű, hogy mindig, minden este, amikor fölmegy itt a függöny, kitör a taps a nézőtéren.

– *Erről mesélte nekem Oláh Gusztáv testvére, Melinda asszony annak idején, hogy ez úgy születhetett meg a testvérének a képzeletében, hogy téli napon villamosozott Zugligetben, és ott volt a fasor és a hó, és ez volt a fantasztikus alapélménye.*

– Az a gyönyörű díszlet egy teljesen naturalista, valóságghú díszlet, ami a *Bohéméletnek* a mai napig jól áll. Persze rengeteg olyan darab van, amibe ilyen ma már nem lehet és nem is szabad csinálni.

– *Te se csináltál.*

– Hogy mondjam? Én azt szoktam mondani, hogy az operában nagyon nagy különbség van a darabok között. Én úgy osztályozom, hogy vannak nyitott darabok és vannak zártak. Zárt darab az, ami egy olyan realista, naturalista történet, környezet, ami tulajdonképpen mindig ugyanazt követeli meg. Szóval most nagyon durvára lefordítva: Mozartnál a *Figaro házasságát* lényegében mindig ugyanúgy kell megcsinálni, a *Varázsfuvolát* viszont tilos mindig ugyanúgy megcsinálni. Puccinál a *Bohéméletet* lényegében mindig ugyanúgy kell megcsinálni.

– *Emlékszem, a Carmennél nálad egy turistacsoport is szerepelt a színpadon, és nagyon hatásosan.*

– Igen, hát az egy plusz rajta, de avval együtt azért maga a történet eljátszódik a maga menetében. Nagyon sikeres előadás volt. Abból a *Carmenből* mi csak Japánban 21 előadást abszolváltunk. Annak érdekes az előtörténete, eredetileg egy koprodukció volt, ez Németországban, Münsterben volt, ott akkor működött egy remek operaház. És azzal kötöttünk egy szerződést úgy, hogy én először Münsterben rendeztem meg, ott készültek a díszletek, és ott készültek a jelmezek is. De ott nem ilyen nagy repertoár van, mint nálunk, hanem sorozatban játsszák a darabokat, onnan került a darab ide. Tehát ami most látható a színpadon, a díszlet és a jelmezek, most már ennek is lassan tíz éve, az eredetileg Münsterben készült, aztán ezzel voltunk Japánban is. A szereplők változnak, de a darab, hála istennek, nagy sikerrel megy.

– Azt hiszem, ezeket a sikereket felelevenítendő még hosszú órákon át beszélgethetnénk. És talán nem haragszol, hogy most nem listáztuk, nem idéztük vissza a legeket, mert azok azért olvashatók, elérhetőek, de az, amit te éppen most spontán ebben az élő adásban mondasz, az egyedi, teljes mértékben. Ha egyetértesz, a nyolcvanadik születésnapodra mi mást kívánhatnánk, mint azt, hogy Isten éltesen még nagyon sokáig, és legyen energiád, hited, lehetőséged megvalósítani még sok-sok rendezést. És ha megengeded, Simándy József felvételével zárnánk, ez egy kicsit a magyarságra is és a repertoárra is utal, na meg arra is, hogy akkor is aranynapjai voltak a Operának, amikor igazgattad.

– És Simándy József nagyon jó barátom volt, nagyon szerettem, sokszor rendeztem. És hát, most szomorú, amit mondok, de még a temetésén is én mondtam a beszédet, nagyon közel állt hozzám.

– Ő volt a magyar tenorkirály.

– A tenorkirály. Nagyszerű ember volt!

2012. február 11.